

# **ПРОЛЕГОМЕНИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

*О.А. Шевченко*

Україна, м. Миколаїв, Миколаївський інститут післядипломної педагогічної освіти

Провідною ідеєю розвитку вітчизняної системи післядипломної педагогічної освіти в Україні, що зазначено у проекті Закону України про післядипломну освіту, є забезпечення умов для задоволення індивідуальних потреб громадян в особистому та професійному зростанні, а також потреб держави в кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати фахові функції, впроваджувати у виробництво нові технології, сприяти подальшому соціально-економічному розвитку суспільства. Відтак, дослідження організаційно-педагогічного та соціально-психологічного супроводу професійного розвитку педагогів у просторі післядипломної освіти стає найактуальнішим завданням як для української педагогічної науки, так і освітньої практики. Це, у свою чергу, потребує з'ясування термінологічного простору категорії «професійний розвиток», визначення її сутності, критеріїв та умов забезпечення.

Відповідно до філософського розуміння, розвиток – це процес, спрямований на зміни матеріальних та духовних об'єктів з метою їх удосконалення; це спрямовані, необоротні якісні зміни системи, викликані певними протиріччями. Основними характеристиками розвитку, таким чином, визначаються такі: 1) невід'ємність від комплексу руху, змін; 2) наявність якісних перетворень; 3) незворотність змін; 4) спрямованість змін; 5) стадіальність - він є стадіальним процесом і складається з: підготовки передумов його виникнення (початок процесу розвитку); виникнення, тобто переходу до внутрішнього розвитку; формування - перетворення новим процесом тих умов, із-зі яких він виникнув; зрілості; руйнування [6, с. 309].

У психолого-педагогічній науці відповідно до визначення предмета розвитку (сфери, в якій він відбувається) виокремлюються такі його види: психічний, особистісний, професійний. Психічний розвиток передбачає закономірні зміни психічних процесів у часі, що виражаються у кількісних, якісних та структурних перетвореннях [4, с. 333]. Змістом особистісного розвитку є формування особистості як соціальної якості індивіда в результаті його соціалізації та виховання [4, с. 331]. Професійний розвиток особистості визначається процесом формування суб'єкта

професійної діяльності, тобто системи його певних властивостей (мотиваційних, комунікативних, інтелектуальних та ін.) в умовах неперервної освіти, самовиховання та праці [2, с. 733].

Здійснений аналіз наукових праць, присвячених проблемі професійного розвитку особистості дозволяє стверджувати, що дослідниками використовуються різні терміни, що його позначають: це, власне, «професійний розвиток», «професіогенез», «професіоналізація», «професійне становлення», які визначаються і як синоніми («професійне становлення» і «професійний розвиток» у працях Г.М. Коджаспірової, О.К. Маркової, В.О. Сластьоніна, Н.В. Чекалової та ін.; «професійний розвиток» і «професіогенез» у дослідженнях Е.Ф. Зеєра, Е.Е. Симанюк та ін.), і як різні за значенням. Причому всі ці терміни акцентують увагу на процесуальності, тривалості у часі змін, кількісному та якісному їх характері, а також передбачають рух особистості до професійної зрілості, професійної компетентності.

У своєму дослідженні ми виходимо з того, що професійний розвиток – складний, неперервний, нелінійний процес якісних змін особистості, зумовлений внутрішніми та зовнішніми професійними чинниками, результатом якого є формування її професійної компетентності. Професійне становлення особистості, на нашу думку, є складовим цілісного професійного розвитку; воно відбувається на етапі професійного навчання майбутніх фахівців і визначається їх готовністю до професійної діяльності.

Виходячи з того, що генезис (з грецької *genesis*) - це походження, виникнення, зародження, розвиток, результатом якого є певний стан об'єкта, то термін «професіогенез» варто застосовувати як синонім професійному розвитку.

Методологічною основою нашого розуміння сутності професійного розвитку педагога є культурно-історична концепція Л.С. Виготського, в якій учений наголошує на тому, що закономірностями психічного розвитку людини є такі: розвиток являє собою перебіг нормативних вікових етапів та криз; віковий етап є відносно тривалим періодом онтогенезу, протягом якого відбуваються латентні зміни кількісного характеру; вікова криза – це особливий, нетривалий період різких якісних змін особистості на усіх рівнях її функціонування, результатом якого є виникнення певних новоутворень, що забезпечують подальший розвиток [1]. Отже, кожний етап професійного розвитку педагога починається та закінчується кризою – нетривалим за часом періодом кардинальної перебудови професійної діяльності та свідомості фахівця, що супроводжується змінами вектора його професіогенезу. Кризи

професійного розвитку педагога є обов'язковими, закономірними, вони мають два можливих шляхи вирішення: з одного боку, криза може призвести до особистісної і професійної дезадаптації, коли фахівець не може впоратися зі своїми внутрішніми суперечностями, а з іншого боку, – вона може зумовити його подальше особистісне та професійне вдосконалення; є своєрідною можливістю для людини перейти на вищий рівень професійної компетентності.

Таким чином, саме система післядипломної педагогічної освіти має створити необхідні умови для позитивного перебігу етапів та криз професійного розвитку фахівця, сприяти формуванню позитивних професійних утворень, таких як професійна адаптованість, професійна самосвідомість, професійна ідентичність, тощо.

### Література

1. Выготский Л.С. История развития высших психических функций / Выготский Л.С. // Собрание сочинений в 6 т. – Т.3., Т. 3. Проблемы развития психики. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед.наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов / Э. Ф. Зеер – М.: Мир, 2006. – 336 с.
4. Психология. Словарь / Под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
5. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: Для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : Издательский центр “Академия”, 2000. – 176 с.
6. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М.: Изд-во политической литературы, 1981. – 446 с.